

Advies voor richtlijnen voor het milieu-effectrapport
Dijkversterking IJsselmeerdijken Oostelijk Flevoland

8 februari 1995

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Advies

Advies voor richtlijnen voor het milieu-effectrapport Dijkversterking IJsselmeer-
dijken Oostelijk Flevoland / [Commissie voor de milieu-effectrapportage].

- Utrecht : Commissie voor de milieu-effectrapportage

ISBN 90-5237-823-1

Trefw.: milieu-effectrapportage; Oostelijk Flevoland / dijkverzwaringen ;
Oostelijk Flevoland.

commissie voor de milieu-effectrapportage

Aan het College van Gedeputeerde Staten
van de provincie Flevoland
Postbus 55
8200 AB LELYSTAD

uw kenmerk
MPV/94.011896/B

uw brief
d.d. 23 november 1994

ons kenmerk
U067-95\Vn\mw\649-25

onderwerp
Advies voor richtlijnen Dijkversterking
IJsselmeerdijken Oostelijk Flevoland

doorkiesnr.
030 - 347650

Utrecht,
8 februari 1995

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieu-effectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieu-effectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over dijkversterking IJsselmeerdijken Oostelijk Flevoland. Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal gaarne vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen.

Hoogachtend,

Ing. E.M. Mastenbroek
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Dijkversterking IJsselmeerdijken
Oostelijk Flevoland

Advies voor richtlijnen voor het milieu-effectrapport Dijkversterking
IJsselmeerdijken Oostelijk Flevoland

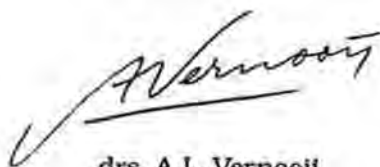
Advies op grond van artikel 7.14 van de Wet milieubeheer voor het milieu-effectrapport over
dijkversterking IJsselmeerdijken Oostelijk Flevoland,

uitgebracht aan het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Flevoland, door de
Commissie voor de milieu-effectrapportage; namens deze,

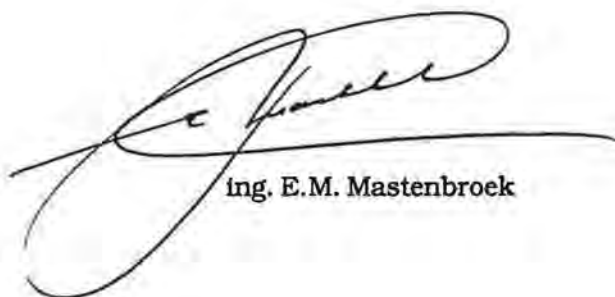
de werkgroep m.e.r. Dijkversterking IJsselmeerdijken Oostelijk Flevoland

de secretaris

de voorzitter

drs. A.L. Vernooij

ing. E.M. Mastenbroek

Utrecht, 8 februari 1995

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Hoofdpunten van het advies	1
1. Inleiding	3
2. Probleemstelling en doel, beleid en besluiten	4
2.1 Probleemstelling	4
2.2 Beleidskader	4
2.3 Doel van het voornemen	5
2.4 Besluitvorming	6
3. Voorgenomen activiteit en alternatieven	6
3.1 Algemeen	6
3.2 Varianten	7
3.2.1 Tracévarianten	7
3.2.2 Uitvoeringsvarianten	7
3.2.3 Aanleg, beheer en onderhoud van de dijk	8
3.3 Dijkverbeteringsalternatieven	8
3.3.1 Meest milieuvriendelijk alternatief	8
3.3.2 Voorkeursalternatief	8
4. Bestaande milieutoestand en milieugevolgen	9
4.1 Algemeen	9
4.2 Bodemgesteldheid	9
4.3 Grond- en oppervlaktewater	10
4.4 Flora, vegetatie en fauna; ecologische relaties	10
4.5 Landschappelijke aspecten	10
4.6 Cultuurhistorische aspecten	11
5. Vergelijking van alternatieven	12
6. Leemten in kennis; evaluatie	12
7. Vorm en presentatie	13
8. Samenvatting van het MER	13

BIJLAGEN

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 23 november 1994 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
2. Openbare kennisgeving van de startnotitie in Staatscourant nr. 226 d.d. 23 november 1994
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

Rijkswaterstaat Directie Flevoland heeft het voornemen om de IJsselmeerdijken van Oostelijk Flevoland tussen de Houtribsluizen en de Roggebotsluis te versterken. Ter ondersteuning van de besluitvorming over dit plan wordt milieu-effectrapportage (m.e.r.) uitgevoerd; daartoe wordt een projectnota/milieu-effectrapport opgesteld.

Voor het onderhavige dijktraject meent de Commissie dat in het milieu-effectrapport (MER) in het bijzonder de volgende onderwerpen aandacht behoeven:

- In dit project doet zich de situatie voor dat voor een groot deel van het dijktraject het beleidskader voor essentiële beleidssectoren onvoldoende is toegespitst. Met name kunnen genoemd worden het beleid met betrekking tot landschap, natuur en recreatie langs het dijktraject. De Commissie adviseert derhalve op korte termijn te komen tot een nadere uitwerking van voornoemde aspecten en hun onderlinge relaties. Een dergelijke uitwerking dient benut te worden bij het opstellen van de projectnota/MER.
- Aangegeven dient te worden hoe de omschrijving van de doelstelling in de startnotitie zich verhoudt tot het rijksbeleid inzake dijkversterkingen. Gelet op het rijksbeleid dienen, naast de bovenstaande veiligheidsdoelstelling, ook doelstellingen voor het behoud en het versterken van de LNC-waarden, alsmede voor recreatie en dergelijke uitgangspunt te zijn bij het planvormingsproces. Daarmee kan worden voorkomen dat reële alternatieven die voor het milieu gunstig zijn, op voorhand worden uitgesloten.
- Op basis van het beleidskader en de doelstellingen van het plan dient het MER een **visie** te beschrijven op de gewenste ontwikkeling van de IJsselmeerdijken. Daarbij dient nadrukkelijk aandacht besteed te worden aan de (gewenste) LNC-waarden en aan potentiële nevenfuncties (zoals recreatie, verkeer en windmolens). Doel van de visie is het vroegtijdig inkaderen van de zoekrichting voor mogelijke oplossingen voor de dijkversterking.

1.

INLEIDING

Rijkswaterstaat Directie Flevoland heeft het voornemen om de IJsselmeerdijken van Oostelijk Flevoland tussen de Houtribsluizen en de Roggebotsluis te versterken. Om dit voornemen te kunnen realiseren dient een dijkverbeteringsplan te worden opgesteld ex artikel 33 van de Waterstaatswet 1900. Ter ondersteuning van de besluitvorming over dit plan wordt milieu-effectrapportage (m.e.r.) uitgevoerd en een projectnota/milieu-effectrapport opgesteld.

Per brief van 25 november 1994 stelde het College van Gedeputeerde Staten van Flevoland, als bevoegd gezag in deze procedure, de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid advies uit te brengen over de richtlijnen voor de inhoud van het milieu-effectrapport (MER). De openbare bekendmaking van de start van de m.e.r.-procedure vond plaats in de Staatscourant van 23 november 1994 (zie bijlage 2). De belangrijkste projectgegevens zijn opgenomen in bijlage 3.

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de milieu-effectrapportage. De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de milieu-effectrapportage en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd.

Het doel van dit advies is om de gewenste inhoud van de richtlijnen voor het milieu-effectrapport (MER) aan te geven.

Bij de opstelling van haar advies heeft de Commissie rekening gehouden met de via het bevoegd gezag ontvangen adviezen, commentaren en opmerkingen. Bijlage 4 geeft een overzicht van deze reacties.

2. PROBLEEMSTELLING EN DOEL, BELEID EN BESLUITEN

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."*

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."*

2.1 Probleemstelling

Veiligheidsproblematiek

Het MER dient per dijksectie een uitgewerkt overzicht te geven van de vereiste versterking van de dijk in relatie tot de wettelijk vastgestelde veiligheidsnorm van 1/4000. Bij de vaststelling van de vereiste geometrie (hoogte, vorm en helling van taluds) en constructie (dijklichaam en taludverdediging) van de dijk zal gebruik moeten worden gemaakt van de door de Technische Adviescommissie voor de Waterkeringen (TAW) uitgegeven richtlijnen en aanbevelingen om per relevant bezwijkmechanisme de vereiste sterkte van de dijk te bereiken. Aangegeven moet worden van welke randvoorwaarden en uitgangspunten is uitgegaan (zoals het 2%-overslagcriterium en de ondergrens voor dijkverhoging van 20 cm) en hoe deze zich verhouden tot de gestelde veiligheidsnorm.

Functies en waarden

Het regeringsstandpunt is dat naast het bereiken van de gewenste veiligheid ook het behoud en de versterking van landschappelijke-, natuur-, en cultuurhistorische waarden (LNC) een belangrijk uitgangspunt dienen te zijn¹). Om die reden maakt ook een analyse van de waardevolle elementen op en rondom de dijk in termen van mogelijke bedreigingen en ontwikkelingspotenties onderdeel uit van de probleemstelling.

Daarnaast kunnen in de probleemstelling ook de mogelijkheden tot ontwikkeling van recreatie en andere functies worden betrokken.

2.2 Beleidskader

Vermeld dient te worden welke overheidsbesluiten reeds zijn genomen en welke openbaar gemaakte beleidsvoornemens beperkingen kunnen opleggen of randvoorwaarden kunnen stellen aan de betreffende besluiten waarvoor het MER wordt opgesteld²). Naast een beschrijving van status en betekenis hiervan dient met name te worden beschreven in welk opzicht deze besluiten een randvoorwaarde voor de verdere besluitvorming vormen.

1 Zie ook inspraakreacties 4 en 10, bijlage 4, waarin wordt geadviseerd om waar mogelijk LNC-waarden te ontwikkelen.

2 Zie ook inspraakreactie 6, bijlage 4, waarin de gemeente Lelystad wijst op bestemmingsplanprocedures voor de kuststrook bij Lelystad (woningbouw buitendijks; uitbreiding capaciteit Houtribhaven en Mariahaven).

Specifiek beleid

In dit project doet zich de situatie voor dat voor een groot deel van het dijktraject het beleidskader voor essentiële beleidssectoren onvoldoende is toegespitst. Met name kunnen genoemd worden het beleid met betrekking tot landschap, natuur en recreatie langs het dijktraject. De Commissie adviseert om op korte termijn te komen tot een nadere uitwerking van voornoemde aspecten en hun onderlinge relaties. Een dergelijke uitwerking dient benut te worden bij het opstellen van de projectnota/MER.

2.3 Doel van het voornemen

De startnotitie geeft de volgende omschrijving van het doel van het voornemen:

"Doelstelling van het project Dijkversterking IJsselmeerdijken Oostelijk Flevoland is het waar nodig treffen van zodanige maatregelen, dat de waterkering over de gehele lengte aan de veiligheidsnorm voldoet. Daarbij worden de nevenfuncties en waarden van landschap, natuur en cultuurhistorie (LNC-waarden) op en bij de waterkering zoveel mogelijk in stand gehouden."

Geef aan hoe deze doel-omschrijving zich verhoudt tot het rijksbeleid inzake dijkversterkingen. Gelet op het rijksbeleid dienen, naast de bovenstaande veiligheidsdoelstelling, ook doelstellingen voor het behoud en het versterken van de LNC-waarden, alsmede voor recreatie en dergelijke uitgangspunt te zijn bij het planvormingsproces³. Daarmee kan worden voorkomen dat reële alternatieven die voor het milieu gunstig zijn, op voorhand worden uitgesloten.

Op basis van het in §2.1 bedoelde beleidskader en de doelstellingen van het plan dient het MER een **visie** te beschrijven op de gewenste ontwikkeling van de IJsselmeerdijken⁴. Daarbij dient nadrukkelijk aandacht besteed te worden aan de (gewenste) LNC-waarden en aan potentiële nevenfuncties (zoals recreatie⁵, verkeer en windmolens). Doel van de visie is het vroegtijdig inkaderen van de zoekrichting voor mogelijke oplossingen voor de dijkversterking. Aandachtspunten daarbij zijn:

- de functie van de dijk in het omringende landschap; de identiteit van de IJsselmeerdijken als deltadijk⁶ (zie §4.5);
- de potenties voor natuur(-ontwikkeling);
- mogelijkheden voor gebiedsfuncties zoals recreatie.

De visie kan worden uitgewerkt in deeltrajecten die een landschappelijke eenheid vormen.

Doelstellingen dienen te worden uitgewerkt in operationele en toetsbare termen. Het is van belang in het MER aan te geven in hoeverre de (uiteenlopende) doelstellingen onderling strijdig kunnen zijn (knelpunten) of elkaar juist kunnen versterken.

3 Zie ook inspraakreactie 9, bijlage 4.

4 Zie de *Handreiking Visie-ontwikkeling* van de TAW.

5 Zie ook inspraakreactie 7, bijlage 4.

6 De term "deltadijk" wordt gehanteerd in aansluiting op het herziene Besluit m.e.r.

Beoordelingscriteria

De startnotitie geeft een aanzet voor een beoordelingskader. De beoordelingscriteria, waaraan getoetst kan worden bij het vergelijken van varianten en alternatieven, dienen in het MER per milieu-aspect uitgewerkt te worden.

2.4 Besluitvorming

In het MER dient te worden vermeld voor welk besluit het MER is opgesteld en kan worden gebruikt en door welke (overheids)instanties dit besluit zal worden genomen.

Evenzeer dient te worden aangegeven welke besluiten in een later stadium nog worden genomen om de voorgenomen activiteit te kunnen realiseren, zoals besluiten over ontgrondingen, inrichtingsplannen of eventuele bestemmingsplanwijzigingen.

In het MER dient te worden beschreven hoe de verdeling van taken en verantwoordelijkheden is geregeld tussen Rijkswaterstaat, Directie Flevoland als initiatiefnemer enerzijds en het Heemraadschap Fleverwaard als beherende instantie anderzijds.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *“een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen.”*

3.1 Algemeen

De voorgenomen activiteit is in de startnotitie nog niet omschreven als een concreet dijkverbeteringsplan. In hoofdstuk 4 van de startnotitie worden principeoplossingen en aandachtspunten (knelpunten) per deeltraject globaal uitgewerkt. Beschrijf in het MER de **selectie-stappen** waarmee het aantal mogelijke oplossingen per deeltraject verder wordt ingeperkt en waarmee **uitvoeringsvarianten** kunnen worden ontwikkeld. Selectiecriteria zijn:

- civieltechnisch wenselijke oplossingen;
- de ontwikkelde visie (§ 2.3) voor de onderscheiden deeltrajecten.

Op basis van combinaties van uitvoeringsvarianten kunnen **dijkverbeteringsalternatieven** voor het gehele dijktraject worden ontwikkeld.

3.2 Varianten

3.2.1 Tracévarianten

Uitgangspunt voor de verschillende dijkverbeteringsalternatieven is versterking van de *bestaande* dijk. Tracévarianten hoeven in het MER derhalve niet uitgewerkt te worden tenzij blijkt dat van het bestaande tracé afgeweken dient te worden. Een tracévariant kan bijvoorbeeld aan de orde zijn bij realisering van de woningbouwplannen buitendijks van de gemeente Lelystad⁷. Indien een tracévariant wordt uitgewerkt dient ook te worden aangegeven welke maatregelen aan de bestaande dijk worden genomen en hoe de aansluiting op de bestaande dijk wordt vormgegeven.

3.2.2 Uitvoeringsvarianten

Bij het uitwerken van uitvoeringsvarianten dient aandacht besteed te worden aan:

- vormgeving van het profiel, gekoppeld aan de identiteit van de dijk als 'delta-dijk';
- continuïteit van de dijk als landschapselement. In hoeverre kan er strijdigheid optreden tussen (landschappelijk) gewenste vormgeving van de dijk en het realiseren van natuurdoelen of recreatieve voorzieningen;
- handhaven van de samenhang tussen de onderscheiden ruimtelijke elementen;
- mogelijkheden om natuurwaarden te ontwikkelen waar deze nu nog niet aanwezig is (op potentieel waardevolle locaties⁸);
- mogelijkheden om (lokale) speciewinning te combineren met natuurbouw.

Beschrijf de eisen die aan de afmetingen van de dijk worden gesteld (kruinbreedte, parkeermogelijkheden en dergelijke) voor de diverse gebruiksfuncties van de dijk.

Beschrijf in het MER op welke plaatsen bijzondere constructies nodig of wenselijk zijn om aanvaardbare oplossingen te kunnen bieden bij knelpunten⁹. Het is noodzakelijk dat dergelijke oplossingen voldoende gedetailleerd en geïllustreerd in het MER worden beschreven.

Het MER dient globaal uitgewerkte profieltekeningen van de mogelijke oplossingen te bevatten om het verschil met het bestaande profiel te illustreren. Deze tekeningen dienen op schaal te zijn en voorzien van maten¹⁰.

7 Zie ook inspraakreactie 6, bijlage 4.

8 Zie ook inspraakreactie 4, bijlage 4.

9 Zie ook inspraakreactie 5, bijlage 4, waarin gewezen wordt op de problematiek (ontsluiting; parkeer-ruimte) bij Ketelhaven in verband met de dijkversterking.

10 De maatvoering dient zo te zijn aangegeven dat de ruimtelijke consequenties duidelijk zijn.

3.2.3

Aanleg, beheer en onderhoud van de dijk

De verbeterde dijk kan op verschillende wijzen worden aangelegd, gebruikt en beheerd. Besteed in het MER aandacht aan:

- maatregelen tijdens de aanlegfase, gericht op het voorkomen van schade aan te behouden LNC-waarden;
- de aard, hoeveelheid en herkomst van het ophoog- en afdek materiaal;
- periode van aanleg (seizoen, duur en fasering) voor zover dit van belang is ter voorkoming van verstoring;
- de vormen van inrichting en beheer die de beste mogelijkheden scheppen voor de gewenste natuurontwikkeling (onderwaterfauna; bermvegetaties op het dijklichaam zelf).

3.3

Dijkverbeteringsalternatieven

Het MER dient meerdere dijkverbeteringsalternatieven te beschrijven, waaronder het meest milieuvriendelijke alternatief. Daarnaast verdient het aanbeveling om in het MER het voorkeursalternatief te beschrijven.

3.3.1

Meest milieuvriendelijk alternatief

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) kan bepaald worden door bij de vergelijking van de uitvoeringsvarianten een groot gewicht toe te kennen aan LNC-waarden. Bij de toekenning van die gewichten dient onderscheid gemaakt worden tussen bijvoorbeeld tijdelijke en permanente effecten, positieve en negatieve effecten die al dan niet gemitigeerd of gecompenseerd kunnen worden. De toekenning van gewichten voor het mma moet in het MER worden onderbouwd.

Meest milieuvriendelijk betekent dat het om een alternatief gaat, waarbij door gepaste maatregelen de LNC-waarden zoveel mogelijk worden gespaard en/of hersteld en verder ontwikkeld, conform de in het MER ontwikkelde visie.

3.3.2

Voorkeursalternatief

Geef aan hoe het milieubelang heeft meegewogen bij de selectie van het voorkeursalternatief.

4.

BESTAANDE MILIEUTOESTAND EN MILIEUGEVOLGEN

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."

4.1

Algemeen

De **bestaande toestand** van het milieu moet worden beschreven voor zover deze door de dijkverbetering wordt beïnvloed. De omvang van het studiegebied wordt bepaald door de te verwachten reikwijdte van de effecten en de wisselwerking met de omgeving. Dit betekent, dat per milieu-aspect de omvang van het studiegebied kan verschillen. Voor zover in het gebied bepaalde **autonome ontwikkelingen** plaatsvinden, of binnen afzienbare termijn veranderingen kunnen worden voorzien onder invloed van reeds vastgelegd beleid, dient dit bij de beschrijving van de bestaande milieutoestand te worden betrokken.

De Commissie adviseert, waar dat de inzichtelijkheid van de gevraagde informatie bevordert, in het MER duidelijk kaartmateriaal op te nemen.

Bij de beschrijving van de **gevolgen** dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen.

- Bij de beschrijving van de effecten dient onderscheid te worden gemaakt tussen hoofd- en neveneffecten.
- Aangegeven moet worden of de effecten tijdelijk, permanent, ophefbaar of onomkeerbaar zijn; of ze op korte of lange termijn spelen en in hoeverre cumulatie met andere effecten kan optreden.
- Aangezien in het onderhavige project naast de negatieve effecten ook positieve milieugevolgen aan de orde kunnen zijn, dienen beide in de effectbeschrijving te worden opgenomen.
- De manier waarop de milieugevolgen zijn bepaald en omschreven, dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in een bijlage of door expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal.
- Ter vermijding van overbodige uitwijdingen dient de beschrijving van de bestaande situatie van het milieu niet uitgebreider te zijn dan nodig voor een referentie bij het beschrijven van de milieugevolgen.

De gevraagde informatie in §4.2 en §4.3 dient vooral als onderbouwing voor het gevraagde in de overige paragrafen.

4.2

Bodemgesteldheid

Het MER dient een beeld te geven van de bodemgesteldheid in het studiegebied zowel op land als onder water. Beschrijf voor ieder van de alternatieven:

- in welke mate (kwantitatief) grondverzet of vergravingen optreden;
- op welke plaatsen zetting optreedt en hoeveel. Geef aan in hoeverre dit van invloed is op de noodzakelijke dijkhoogte (overhoogte);
- in hoeverre aardkundig waardevolle gebieden worden aangetast door vergravingen.

4.3 Grond- en oppervlaktewater

Het MER dient een beeld te geven van de bestaande geohydrologische gesteldheid in het binnendijkse gebied voor zover van belang vanwege de effectbeschrijving van de dijkverbetering. Aandachtspunten bij de effectbeschrijving zijn:

- de verandering van freatische waterstanden, stijghoogten in de watervoerende pakketten en de daarmee samenhangende grondwaterstroming in horizontale en verticale richting;
- de gevolgen van veranderingen in de dikte en weerstand van de deklaag (vergravingen) op de kwel (jaartotaal, fluctuaties);
- de verandering in kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater in kwelgebieden, met name in relatie tot het voorkomen van waardevolle, kwetsbare water-organismen en van (half-)natuurlijke vegetaties.

4.4 Flora, vegetatie en fauna; ecologische relaties

Biotische aspecten kunnen vanuit de invalshoek van natuur en landschap van belang zijn. De beschrijving dient zich weliswaar te concentreren op het gebied, dat direct door de dijkverbetering wordt beïnvloed, maar daarnaast is het van belang de ecologische samenhang in een groter verband in beschouwing te nemen. Besteed in ieder geval aandacht aan de gevolgen van de dijkversterking op:

- aanwezige biotoop-typen als open water (diep/ondiep), oeverzone, overgang naar de dijk en het achterland in de polder;
- het voorkomen van flora, vegetatie en fauna in genoemde biotoop-typen en de betekenis die daaraan moet worden toegekend op verschillende schaalniveaus (Rode-lijstsoorten; bedreigde vogelsoorten en dergelijke);
- (potentiële) ecologische relaties zowel loodrecht op als in de lengterichting van de dijk (ecologische verbindingzones);
- oppervlakte- en grondwaterrelaties (kwalitatief en kwantitatief) en hun effecten op de aanwezige natuur (zie §4.3).

Voor elk van deze effecten moet worden nagegaan, waar deze zullen optreden en naar verwachting leiden tot een verandering van natuurwaarden.

Tevens dient te worden aangegeven of in de aanlegfase tijdelijke effecten voor de aanwezige fauna kunnen optreden (rustverstoring).

4.5 Landschappelijke aspecten

De beschrijving van de bestaande toestand dient te zijn gebaseerd op een visie op de betekenis van de deltadijk als landschapselement. Daarbij dienen de volgende punten aan de orde te komen:

- Het onderscheiden van deeltrajecten die als landschappelijke eenheid beschouwd kunnen worden; het beschrijven van verschillende kansen voor landschapsontwikkeling langs het IJsselmeer en langs het Ketelmeer.
- Het aangeven van markante punten waar de dijkzone niet alleen de grens van de polder vormt, maar waar een ruimtelijke wisselwerking tussen het binnendijkse en het buitendijkse gebied ontstaat.
- Het analyseren van de ruimtelijke kenmerken van het dwarsprofiel die bepalend zijn voor de identiteit van de dijk.

Toetsingscriteria voor het beoordelen van de gevolgen voor het landschap zijn:

- Zo groot mogelijke continuïteit in het dijkprofiel, in ieder geval over die deeltrajecten die als landschappelijke eenheid zijn benoemd.
- Herkenbaarheid van de dijk als deltadijk (met name buitendijkse maatregelen).
- Bijzondere vormgeving van *knooppunten* als plekken waar de scheidende ruimtelijke werking van de dijkzone plaatselijk wordt doorbroken (bijvoorbeeld Ketelhaven).

Om de veranderingen inzichtelijk te maken kunnen van relevante plekken (brede) dwarsdoorsneden gepresenteerd worden, waaruit het verschil tussen de huidige en de toekomstige situatie blijkt.

4.6 Cultuurhistorische aspecten

In het MER dient beschreven te worden in hoeverre archeologische waarden door de dijkverbetering worden aangetast¹¹.

Geef aan in hoeverre andere belangrijke cultuurhistorische elementen en structuren aanwezig zijn die door de dijkversterking kunnen worden beïnvloed.

Per alternatief dient te worden aangegeven welke patronen en elementen verloren gaan of worden aangetast en wat de waarde daarvan is.

Geef aan in hoeverre aan Ketelhaven in zijn geheel (complex van voormalige werkhaven, dienstgebouwen en dienstwoningen) een *symboolfunctie* kan worden toegekend voor de inpoldering van Oostelijk Flevoland. Beschrijf de cultuurhistorische waarde hiervan. Geef aan welke eisen dit stelt aan het ontwerp van de dijk (bijvoorbeeld door het handhaven van een visuele/ruimtelijke verbinding tussen het binnen- en buitendijkse deel van het complex).

11 Zie ook bijlage 4, inspraakreactie nr. 1, waarin de ROB een Aanvullende Archeologische Inventariatie noodzakelijk acht voor het dijktracé tussen km.-aanduiding 17.5 en 32 vanwege rivierduinen en oeverwallen met prehistorische resten.

5.

VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

De milieu-effecten van de uitvoeringsvarianten en de daarop gebaseerde dijkverbeteringsalternatieven moeten onderling en met de referentiesituatie worden vergeleken. In het bijzonder moet aandacht worden besteed aan de milieugevolgen die per alternatief verschillen.

Een verder aandachtspunt hierbij is de mate waarin de initiatiefnemer bij elk van de alternatieven zijn doel kan verwezenlijken.

Bij de vergelijking van de alternatieven kunnen financiële aspecten in de beschouwing worden betrokken; dit is in het kader van m.e.r. niet verplicht, maar kan de vergelijking meer inzichtelijk maken.

6.

LEEMTEN IN KENNIS; EVALUATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieu-effecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieu-effectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

De leemten in kennis en informatie, die van belang zijn voor een goede oordeelsvorming, moeten worden genoemd.

Het doel van deze beschrijving is om een indicatie te krijgen van de volledigheid van de informatie voor de besluitvorming.

Beschreven moet worden:

- de onzekerheden die zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- de mate waarop dit de kwaliteit van de besluitvorming beïnvloedt.

Informatie die voor de besluitvorming essentieel is, kan niet onder leemten in kennis worden opgenomen, maar moet in het MER worden verstrekt.

Het bevoegd gezag moet bij de besluitvorming een evaluatieprogramma op stellen teneinde de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig voorzien in aanvullende en mitigerende maatregelen. Het verdient de aanbeveling om in het MER reeds een aanzet voor een dergelijk evaluatieprogramma en voor een monitoringprogramma op te nemen.

7.

VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderling vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten.

Voor de overige presentatie beveelt de Commissie het volgende aan:

- het MER beknopt te houden;
- achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzes onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- kaartmateriaal te voorzien van een leesbare ondergrond met de gebruikte geografische namen en een duidelijke legenda.

8.

SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming (zie de hoofdpunten van dit advies op bladzijde 1) inclusief de belangrijkste waarden van het milieu in het studiegebied;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit;
- het resultaat van de vergelijking van de alternatieven (zo mogelijk in tabelvorm);
- kaarten en kaartmateriaal van voldoende schaal waarop onder andere inventariserende gegevens en de relevante verschillen (in milieugevolgen tussen de locaties zichtbaar worden).

BIJLAGEN

bij het advies voor richtlijnen
voor het
milieu-effectrapport
Dijkversterking IJsselmeerdijken
Oostelijk Flevoland

(bijlagen 1 t/m 4)

BIJLAGE 1

Brief van het bevoegd gezag d.d. 23 november 1994 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen

Commissie voor de
milieu-effectrapportage

24 NOV. 1994

1573-94

699-14/13

Sc/P20/Bib

Provincie Flevoland

Da Commissie voor de
Milieu-effectrapportage
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

Postbus 55
8200 AB Lelystad
Telefoon 03200-72411
Telex 7003B
Fax 03200-72590

Datum 23 NOV. 1994
Onderwerp Startnotitie m.e.r.-procedure
dijkversterking Oostelijk Flevoland

Uw brief

One nummer
MPV/94.011896/B

Bijlagen
6

Geachte commissie,

Hierbij zenden wij u, overeenkomstig artikel 7.12, derde lid, van de Wet milieubeheer, een aantal exemplaren van de startnotitie voor de m.e.r.-procedure Dijkversterking IJsselmeerdijken Oostelijk Flevoland. De ontvangst van de startnotitie zal op 23 november 1994 in de Staatscourant en een aantal plaatselijke bladen worden bekendgemaakt. Een exemplaar van de advertentietekst is ter informatie bijgevoegd.

Overeenkomstig artikel 7.14, eerste lid, van de Wet milieubeheer verzoeken wij u ons uiterlijk 25 januari 1995 te adviseren over het geven van richtlijnen inzake de inhoud van het milieu-effectrapport.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Flevoland,
de griffier, de voorzitter,

H. Minekus J.C.J. Lammers

Inlichtingen bij
H. Koning

Overkleefnummer
03200 - 7248B

VERZONDEN 23 NOV. 1994

Bezoekadres
Vlaarrendreef 1
Lelystad

BIJLAGE 2

Openbare kennisgeving van de startnotitie in Staatscourant nr. 226 d.d. 23 november 1994

Bekendmaking start milieu-effectrapportage dijkversterking Oostelijk Flevoland Start m.e.r.-procedure.

Gedeputeerde Staten van Flevoland maken ingevolge artikel 7.12, vierde lid, van de Wet milieubeheer het volgende bekend.

Rijkswaterstaat, directie Flevoland, heeft een startnotitie ingediend als eerste stap in een procedure die moet leiden tot een milieu-effectrapport (MER) voor de versterking van de dijk van Oostelijk Flevoland, tussen de Houtribsluizen en de Roggebotsluis. De dijk voldoet niet overal aan de hoogte, die bij de door de Minister van Verkeer en Waterstaat vastgestelde veiligheidsnorm hoort. Volgens eerste berekeningen varieert de benodigde verhoging tussen 0 en 1,5 m. De procedure heeft betrekking op in totaal 35 km dijk. In het MER zullen de milieugevolgen van de voorgenomen versterking en van alternatieven daarvoor worden beschreven en vergeleken. Het MER zal dienen als hulpmiddel bij de keuze van de uiteindelijke wijze van dijkversterking.

De provincie Flevoland zal als bevoegd gezag naar aanleiding van de startnotitie richtlijnen opstellen, waarin wordt aangegeven welke informatie het door Rijkswaterstaat op te stellen MER moet bevatten.

Terinzagelegging

De startnotitie ligt met deze bekendmaking op werkdagen tijdens kantooruren voor een ieder ter inzage van 24 november tot 23 december 1994 op de volgende plaatsen:

1. in het provinciehuis, Visarenddreef 1, te Lelystad;
2. in de gemeentehuizen van Lelystad en Dronten.

Indien u de startnotitie buiten kantooruren wilt inzien, kunt u telefonisch een afspraak maken (03200-72488).

Inspraak

Ingevolge artikel 7.14, derde lid, van de Wet milieubeheer heeft een ieder de gelegenheid opmerkingen te maken over de te geven richtlijnen inzake de inhoud van het MER. Deze opmerkingen moeten uiterlijk op 23 december 1994 worden toegezonden aan Gedeputeerde Staten van Flevoland, Postbus 55, 8200 AB Lelystad.

Meer informatie

Voor meer informatie of voor het opvragen van een exemplaar van de startnotitie kunt u bellen met de afdeling Milieuplanvorming van de provincie Flevoland, dhr. H. Koning, telefoon 03200-72488.

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemer: ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijkswaterstaat directie Flevoland

Bevoegd gezag: college van Gedeputeerde Staten van Flevoland

Besluit: goedkeuring dijkverbeteringsplan ex artikel 33 van de Waterstaatswet 1900

Categorie Besluit m.e.r. 1994: 12.2

Activiteit: Het voornemen betreft de versterking van de IJsselmeerdijken van Oostelijk Flevoland, zodanig dat het over de gehele lengte aan de veiligheidsnorm voldoet. Daarbij worden de LNC-waarden zoveel mogelijk in stand gehouden.

Procedurele gegevens:

kennisgeving startnotitie: 24 november 1994

richtlijnenadvies uitgebracht: 8 februari 1995

Bijzonderheden:

In de hoofdpunten van het richtlijnenadvies vraagt de Commissie aandacht voor drie punten. De Commissie signaleert dat voor de beleidssectoren landschap, natuur en recreatie het beleidskader onvolledig is dan wel onvoldoende is toegespitst. De Commissie adviseert om op korte termijn te komen tot een nadere uitwerking van deze aspecten en hun onderlinge relaties. De Commissie meent dat, gelet op het rijksbeleid inzake dijkversterkingen, naast de veiligheidsdoelstelling ook doelstellingen voor de LNC-waarden, alsmede voor recreatie en dergelijke, uitgangspunt dienen te zijn bij het planvormingsproces. Tenslotte vraagt de Commissie om op basis van het beleidskader en de doelstellingen van het plan in het MER een *visie* te beschrijven op de gewenste ontwikkeling van de IJsselmeerdijken, waarbij nadrukkelijk aandacht besteed dient te worden aan de (gewenste) LNC-waarden een aan potentiële nevenfuncties (zoals recreatie, verkeer en windmolens).

Samenstelling van de werkgroep:

ir. Y.C. Feddes

ir. G.J. Flórián

drs. R.G. Mes

ing. E.M. Mastenbroek (voorzitter)

Secretaris van de werkgroep: drs. A.L. Vernooij.

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
1.	941219	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek	Amersfoort	950106
2.	941223	Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Flevoland	Lelystad	950106
3.	941223	Koninklijke Schippersvereniging Schuttevaer	Rotterdam	950106
4.	941222	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij in de provincie Flevoland	Lelystad	950106
5.	941219	Stichting Jachthaven "Ketelmeer"	Kampen	950106
6.	941221	Burgemeester en Wethouders van de gemeente Lelystad	Lelystad	950106
7.	941222	Vereniging tot behoud van het IJsselmeer	Edam	950106
8.	941213	J. Hollander	Dronten	950106
9.	941221	Milieufederatie Flevoland	Lelystad	950106
10.	941220	Milieugroep Dronten van de Vereniging Milieudefensie	Dronten	950106